

ספרי במדבר פרשת בהעלותך פסקא סט

כיוצא בו וישקוהו (בראשית פרשת וישלח פרק לג פסוק ד) וַיִּרְץ יַעֲקֹב לְקָרְאֹתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפְלַע לְצַוְאָרוֹ וַיִּשְׁקֵהוּ וַיִּבְכּוּ. נקוד עליו, שלא נשקו בכל לבו. ר"ש בן יוחי אומר: הלכה, בידוע שעשו שונא ליעקב. אלא נהפכו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו.

הכתב והקבלה פרשת וישלח

(ד) וישקוהו. בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותו פעם ונשקו בכל לבו (רש"י מרז"ל), טעמם בזה לפי שאמר כאן ויחבקהו וישקוהו בחבור הכנויים, אבל בלבן נאמר ויחבק לו וינשק לו הפועל לבד והכנוי לבדו וההבדל שביניהם כי בזמן שהפועל מתעצם ומתקשר עם הנפעל ממנו בעצם ולא במקרה וכונה חיצונית אז ישמש הכתוב בחבור הכנוי עם הפועל, כמו כי אהבת נפש אהבו (ש"א כ') לא אמר אהב אותו כי אהבת דוד עם יהונתן היתה אהבה עצמיית איש את אחיהו ידובקו בלתי תלויה אהבה בדבר, אבל בעת שהאהבה היא תלויה בדבר ראוי להשתמש בפועל נפרד מהכנוי ואיננו מחובר בתיבה אחת, לכן בספור מעשה לבן עם יעקב שהכנוי נפרד מהפועל ואמר ויחבק לו וינשק לו (ולא וישקוהו ויחבקהו) דרשו רז"ל בב"ר שמא זהובים הביא והנם בחיקו שמא מרגליות הביא והם בפיו, אמנם כאן שבידוע שעשו שונא ליעקב ויקרא מקרה שחבק לו ונשקו היל"ל ויחבק לו וינשק לו כמו בלבן, ע"כ אמר שאותו הפעם נשקו בכל לבו וזהו וישקוהו בחבור הכנוי (ר"י הלוי). והראב"ע הטיח כאן דברים ואמר שלא חשב עשו לעשות רע לאחיו, אין מן הצורך להשיב עליו כי אם כדבריו שתשובת המלאכים אליו, הולך לקראתך וארבע מאות איש עמו, הוא לכבודו ולקבל פניו, למה צר ליעקב ולמה פחד.

ספר אבודרהם דיני קריאת התורה

ואחר שמסיים והוא רחום נופלין על פניהם כדרך שאמרנו למעלה...ואומר ואנחנו לא נדע וגו' ואח"כ עומד ש"צ ואומר קדיש עד לעילא. ואומר אל ארך אפים ורב חסד ואמת פסוק הוא (שמות לד, ו). אל באפך תוכיחנו על שם (עי' תה' ו, ב) ה' אל באפך תוכיחנו. חוסה ה' על ישראל עמך ע"ש (יואל ב, יז) חוסה ה' על עמך. והושיענו מכל רע ע"ש (ירמיה לא, ז) הושע ה' את עמך. חטאנו לך ע"ש (יהושע ז, יא) [חטא] ישראל. אדון סלח נא כרוב רחמיך אל ע"ש (במדבר יד, יט) סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך. וע"ש (תה' נא, ג) כרוב רחמיך מחה פשעי. א-ל ארך אפים מלא רחמים אל תסתר פניך ממני על שם (תה' כז, ט). אל תסתר פניך. חוסה ה' על ישראל עמך וכו'. והצילנו מכל רע על שם (שם כב, כא). הצילה מחרב נפשי. וכתב בעל משמרת המועדות שהטעם שאומ' בראשונה והושיענו ובאחרונה והצילנו כי תחלה אנו מבקשין על הגאולה מהגלות והיא הישועה השלימה ואחר כך אנו מבקשין רחמים כי גם תוך זמן היותנו בגלות הוא יצילנו מכל רע מצרות האויבים וגזרותם, עד כאן. ותמצא בשתייהן חמשים תיבות כנגד עשרת הדברות וארבעים יום שעמד משה בהר לקבל התורה.

שמות רבה פרשת שמות, ד

הר סיני, שממנו ירדה שנאה לעובדי כוכבים¹.

עקידת יצחק בראשית שער כח (פרשת וישב)

מה שאמרו ז"ל (שבת פ"ט ב) למה נקרא שמו סיני שבו ירדה שנאה לאומות העולם כי סבת כל שנאתן עלינו הוא התורה והמצוות שנתנו לנו שם.

מיום שיצאנו ממצרים עדיין אנו באמצע הדרך. ועוד לא הגענו למטרה. וזה על כן נקוה. ר' ירוחם ז"ל: עדיין אנו יוצאים ממצרים. מיר האבען נאך נישט אויסגעפאקט אונזערע צ'אמעדאנעס.

איכה רבה פרשה ג, כא על הפסוק: זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל

ר' אבא בר כהנא אמר משל למלך שנשא אשה וכתב לה כתובה גדולה, וכתב לה כך וכך חופות אני עושה לך, וכך תכשיטין אני עושה לך, וכך וכך כסף וזהב אני נותן לך, והניחה שנים רבות והלך לו למדינת הים, והיו שכנותיה מקנטרות אותה ואומרות לה לא בעליך שבק יתך, זילי נסבי לך גבר אוחרנן, והיתה בוכה ומתאנחת, ואח"כ היתה נכנסת לתוך חופתה וקראת כתובתה ומתאנחת, לאחר ימים ושנים בא המלך, ואמר לה תמיה אני ממך איך המתנת לי כל השנים הללו, אמרה לו אדוני המלך אילולי כתובתך מרובה שכתבת לי, כבר הטעו אותי שכנותי, כך אומות העולם מונין את ישראל ואומרות להם אלהכון לא בעי יתכון, שביק יתכון, סליק שכינתיה מעליכון, בואו אצלנו ואנו ממנים אתכם דוכוסין ואפרכסין ואיסטרטליטין, וישראל נכנסים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שלהם, וקורין בתורה (ויקרא פרק כו פסוק ט) וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקְיַמְתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּכֶם; (שם, פסוק יא) וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּתוּכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם, ומתנחמים.

למחר כשהגאולה באה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל בני תמיה אני מכם היאך המתנתם לי כל השנים הללו. והן אומרים לפניו רבון כל העולמים אילולי תורתך שנתת לנו, והיינו נכנסים בבתי כנסיות ובתי מדרשות, והיינו קורין ופנתי אליכם, ולא תגעל נפשי אתכם, כבר הטענו אומות העולם ממך, הה"ד (תהלים פרק קיט פסוק צב) לֹוֹלֵי תוֹרַתְךָ שֶׁשִׁשְׁעֵי אָז אֲבִדְתִּי בְּעֵנֵי. לכך נאמר זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל.

מסכת ברכות דף טז עמוד ב

רבי חייא בטר דמצלי אמר הכי יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתהא תורתך אומנותנו ואל ידוה

1 הכוונה לכאורה שמחמת יחידיות ישראל הנובעת מהר סיני שהקב"א אמר ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, שונאים הגויים את היהודים. והיינו שמתוך קנאה ותחרות נובעת שנאתם נגד בני ישראל. אבל ראה בגבורות ה' פרק כג שפירש מה שנקרא הר סיני שממנו ירדה שנאה לעכו"ם, היינו שנאת ה' על העכו"ם. ואלו דבריו: "כי נתנת תורה לישראל מעלה עליונה למקבלים, וכאשר זכו ישראל למעלה הזאת שקבלו התורה האלקית, והאומות שאינם ראויים למעלה הזאת אין ספק כי יקבלו על ידי זה ריחוק ושנאה, שכיון שנתנה התורה והיה סדר המציאות נותן שתהא תורה שהיא סדר אלקים בעולם, מי שלא נמצא בו דבר זה מרוחק מן הש"י, מפני זה ההר הזה ששם קבלו התורה גורם הטוב למי שקבל התורה והפך זה לאותם שאין להם תורה". עכ"ל.

וכן פירש כעין המהר"ל ב פרי צדיק לר' צדוק הכהן מלובלין, במדבר לראש חודש סיון, שכתב: "ואז נבחרו ישראל והייתם לי סגולה מכל העמים. דאף שהלוא אח עשו ליעקב אף על פי כן ואוהב את יעקב. ואז ירדה שנאה לאומות העולם שאינם שייכים כלל לדברי תורה וגוי העוסק בתורה חייב מיתה דכתיב (דברים ל"ג, ד') מאורשה קהלת יעקב". עכ"ל.

לבנו ואל יחשכו עינינו.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת ברכות דף טז עמוד ב

ואל ידוה לבנו ואל כו'. עש"ה (איכה פרק ה פסוק יז) על זה הנה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו².

ישעיהו פרק ב (וכן במיכה פרק ד)

(ב) והנה באחרית הימים נכון יהיה הר בית יקוק בראש ההרים ונשא מגבעות ונהרו אליו כל הגוים:

(ג) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר יקוק אל בית אלקי יעקב וירנו מדרךיו ונלכה בארחתיו פי מציון תצא תורה ודבר יקוק מירושלם:

(ד) ופשט בין הגוים והוכיח לעמים רבים וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה.

מסכת פסחים דף פח עמוד א

ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וגו' אלקי יעקב ולא אלקי אברהם ויצחק? אלא לא כאברהם שכתוב בו הר שנאמר אשר יאמר היום בהר ה' יראה; ולא כיצחק שכתוב בו שדה, שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה; אלא כיעקב שקראו בית, שנאמר ויקרא את שם המקום ההוא בית אל.

גור אריה פרשת בשלח

שאינן השם שלם ואין הכסא שלם וכו'. וביאור ענין זה כי תמצא דבר בזרע עשו - שהוא עמלק - מה שלא תמצא בכל האומות, שהם מתנגדים לישראל תמיד עד שלא ישוו בגדולה, כשזה קם זה נופל (רש"י בראשית כה, כג). וענין זה מורה שהם הפכים לגמרי מכל וכל, כיון שלא יוכלו להשתתף יחד. ולפיכך אמרו (תנחומא תצא, יא) כל זמן שזרעו של עשו בעולם אין השם שלם ואין הכסא שלם, שנאמר "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק וגומר".

שלשה פעמים בתנ"ך כמעט באותו הלשון:

בשירת הים: עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה;

וכן בתהילים (פרק קיח) בהלל:

(י) כל גוים סבבוני בשם יקוק פי אמילם:

(יא) סבוני גם סבבוני בשם יקוק פי אמילם:

(יב) סבוני כדבורים דעכו פאש קוצים בשם יקוק פי אמילם:

(יג) דחה דחיתני לנפל ויקוק עזרני:

(יד) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה:

אבל בישעיהו פרק יב

(א) ואמרת ביום ההוא אודך יקוק פי אנפת בי ישב אפך ותנחמני:

(ב) הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד פי עזי וזמרת י-ה יקוק ויהי לי לישועה

וזה במוצאי שבת בהבדלה האשכנזים אומרים פסוק זה, כי יוצאים מיקרת חום השבת לקור של

2 המשך הפסוקים שם: (יז) על זה הנה דוה לבנו על אלה חשכו עינינו: (יח) על הר ציון ששמים שועלים הקלכו בו.

הגלות המר והנמהר. וצריכים לחזק עצמנו שאנו אומרים בין אור לחשך בין ישראל לעמים.
ולכן אומרים: אֶבְטַח וְלֹא אֶפְחַד כִּי עֲזִי וְזַמְרַת יְ-הוָה יִקְנֶנּוּ וְכוּ'